

DALIA JAKAITĖ

Teologinis žvilgsnis į literatūros šventąją: Gedimino Mikelaičio monografija

Gediminas Mikelaitis, *Kilti ir kelti: Šatrijos Raganos literatūros teologija*: Monografija, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, 231 p., ISBN 978-609-425-094-1

Realizuotos intencijos

„Religine literatūra čia laikoma ne tik toji bažnyčioje giedama poezija, bet kiekviena, kur pajuntame žmogaus santykius su metafizine būtybe“; – taip, įvesdamas į savo studiją, Juozas Ambrazevičius rašė dar prieškarįje¹. Šie žodžiai iš esmės tiktų ir galvojant apie Gedimino Mikelaičio monografiją *Kilti ir kelti: Šatrijos Raganos literatūros teologija*. Autorius tęsia dar XX a. pradžioje besiformuojantį žvilgsnį į lietuvių religinę literatūrą, individualią savo koncepciją grįsdamas šiuolaikine terminologija bei problematikos samprata, Šatrijos Raganos kūrybą matydamas ne tik jos, bet ir vėlesnės kultūrinės epochos akiratyje. Šatrijos Raganos ir literatūros teologija Mikelaičio monografijoje yra glaudžiai susiję, vienas kitą paaiškinantys ir kartu tarsi atskiri, vienodai reikšmingi literatūrinio tyrimo branduoliai. Įtikina ir viena esminių paskatų monografijai:

Literatūros teologijos požiūriu Marijos Pečkauskaitės kūryboje sistemingai neįvertinta religinio jausmo ir krikščioniškų išgyvenimų, vaidinių, savimonės specifika, krikščioniškumo sąryšis su tautiniu, doroviniu, socialiniu, kultūros aspektais, nepibrėžta krikščioniškų idėjų ir ugdymo kaita (nuo pozityvizmo iki modernizmo apraiškų) jos darbuose. (p. 8)

1 Juozas Ambrazevičius, „Maironio vieta lietuvių religinėje literatūroje“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademija: Suvažiavimo darbai*, 1933. Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademijos leidinys, 1973, p. 333.

Tiesa, krikščioniškoji religija bei pasaulėžiūra, nuo jos neatsiejami mistikos elementai nėra visai neaptarta Šatrijos Raganos gyvenimo bei kūrybos dalis (rašė Viktorija Daujotytė, Dalia Čiočytė ir kiti autoriai). Tačiau Mikelaičio monografija pasižymi ne tik nauju sisteminiu rakursu, bet ir teologiškai konkrečių aspektų paieška literatūroje, krikščioniškųjų idėjų traktuote ugdymo idėjų ir praktikos požiūriu. Būtent sisteminio žvilgsnio Mikelaitis pasigenda ankstesnėje Šatrijos Raganos pedagoginių darbų ir meninės prozos analizėje, o krikščioniškas dvasingumas, „nere-tai pakeičiamas miglotu amžinybės troškimu ir romantiniu mirties ilgesiu“ (p. 7), yra viena iš kritikos tendencijų, kuriai jis tikisi sukurti savotišką alternatyvą. Dėl anksčiau cituoto siekio kalbėti apie idėjų kaitą, dėl pozityvizmo bei modernizmo aktualizacijos, turint galvoje ir kiekvienu literatūrinės klasikos atveju individualią krikščioniškų idėjų sklaidą kūrinyje, monografijos pradžioje kiek keistai nuskamba pažadas nenagrinti Šatrijos Raganos „literatūros teologijos santykio su romantizmu, neoromantizmu, simbolizmu, dėl kurių apibrėžimo daug diskutuota ir lietuvių literatūros bei estetikos istorikų“ (p. 8). Viena vertus, turint galvoje ne per daug stiprų teologijos matmenį kritikoje, kažin ar šis santykis buvo vienu ar kitų diskusijų objektas. Kita vertus, tai, kad šis santykis bendriausia prasme yra ne tik reikšmingas, bet ir neišvengiamas, rodo monografijoje tarsi netesimas pažadas – ieškoti idėjų kaitos ar kurios nors idėjos atitiktens ir literatūrinėje estetikoje. Dar viena mintis iš monografijos pradžios leistų nusakyti ne tik knygos intencijų, bet ir rezultato svarbą: „Aptariamas Šatrijos Raganos teologinis naratyvas ir jo ryšys su krikščioniškuoju sąmonėjimu, pastarojo poveikis atsinaujinančiai tautinei ir dorovinei savimonei – dorovinių problemų motyvacija ir meninė vaizduosena“ (p. 9). Šiame pasakyme iškalbingas yra tiek teologinis naratyvas, tiek ir jį sudarantis krikščioniškas sąmonėjimas. Ir nors lieka įspūdis, kad šis meninės vaizduotės matmuo (kaip integrali literatūros teologijos dalis ar platesnis jos kontekstas) monografijoje galėjo būti ryškesnis, tačiau krikščioniškos sąmonės permelktas tautinis ir dorovinis gyvenimo aspektas Šatrijos Raganos kūryboje išties atsiveria kaip organiškasis teologinis naratyvas.

Pirmasis monografijos rūpestis

Jau ne kartą iki šiol Mikelaičio permąstyta literatūros teologija monografijoje nuskamba ne tik kaip Šatrijos Raganos kūrybai aktualus akiratis, bet ir kaip atskira tema, siūlanti konkrečius rakursus šios prieigos reikalingai literatūrai su-

prasti. Literatūros teologiją traktuojant ir metodo, ir pačios literatūros prasme, pradedant įvadu ir baigiant teorine dalimi, pateikiamas viena kitą paaiškinančių sąvokų laukas. Beatsirandantį poreikį išgirsti apie konkretesnę literatūros teologijos kryptį (ar metodologinį aspektą) patenkina Mikelaičio apmąstomas klausimas, kas yra krikščioniškoji literatūra, ir teorinės dalies pabaigoje brėžiami prasminiai šios teologijos (ar krikščioniškosios literatūros) laukai.

Kaip ir ankstesniuose autoriaus tyrimuose, krikščioniškoji literatūra Mikelaičiui lieka svarbiausia literatūros teologijos tema, suvokiama žvelgiant istorinių šios koncepcijos ištakų akiratyje (Hansas Ūrsas von Balthasaras ir kt. autoriai). Dėmesio lauke atsiduria tokia literatūra, kurioje teologija skleidėsi labiau gyvybingu, dinamišku ir savo laikui aktualiu pavidalu, nei kitais atvejais šio pavidalo stokojanči teologinė ar religinė mintis. Tokiam požiūriui argumentu tampa ir viena mintis apie Balthasarą: „Didžiųjų katalikų rašytojų kūriniuose mąstytojas rado daugiau originalumo ir laisvai augančio minties gyvenimo negu sukaustytoje, savimi patenkintoje ano meto teologijoje“ (p. 19). Iš dalies panašiai vėliau rašė ir Karlas Josephas Kuschelis, kvietęs teologiją atsigręžti į literatūrą ir apskritai formavęs naują teologinės literatūros recepcijos tradiciją. Su taip suvokiama krikščioniškąja literatūra Mikelaičio monografijoje iš esmės siejama ir Šatrijos Raganos kūryba, kurios (teologinis) modernumas neatsiejamas nuo pedagogikos bei socialinių idėjų. Greta Kuschelio ir kitų svarbių vardų viena aktualiausių atramų tolesniam tyrimui ir apskritai svarbi pozicija (moderniosios) literatūros analizei yra Gisbertas Kranzas. Su jo krikščioniškosios literatūros samprata ryškinami istoriniai šio fenomeno pokyčiai. Kranzas man pirmiausia siejasi su šventumo ir šventųjų refleksija literatūroje. Nors ir be išskirtinės aktualizacijos teorinėje dalyje, šventosios tapatybė, situacija ar apskritai šventųjų diskursas tampa vienu įdomiausių rakursų Mikelaičio monografijoje. Nors ateina mintis, kad greta atskirai aptariamo *nuodėmės romano* (ar kartu su šiuo klausimu) krikščioniškosios literatūros problematika galėjo būti pasukta būtent šventojo tipologijos linkme, su tam tikromis užuominomis atsiradęs lūkestis išpildomas monografijos pabaigoje. (Prie to dar mielai sugrįšiu.) Savaimė labai įdomus skyrius apie *nuodėmės romaną* – aktualus ne tik ankstesnei, bet ir šiandienos literatūrai – lieka tarsi šalia toliau aptariamos kūrybos, iš dalies panašiai kaip ir bendriausia prasme svarbus žvilgsnis į stačiatikybės teologiją. Tačiau pirmąją monografijos dalį priimant kaip atskirą visumą, randasi tiek simbolinis, tiek ir metoniminis ryšys su tolesniu tyrimu.

Nežinau, ar tai visi *šiuolaikinės literatūros teologijos laukai* (kaip kad nurodoma paskutiniu teorinės dalies skyriaus pavadinimu), tačiau pats skyrius supuoja tolesniam tyrimui svarbiausią problematiką. Literatūros teologija pirmiausia aiškinama kaip laukas, kuriame susipina „literatūros ir teologijos socialinio poveikio ir visuomeninės kritikos funkcijos“ (p. 63). Antrasis požiūrio taškas – literatūros teologijoje akcentuoti aksiologinį momentą, jį suvokiant dorinės pozicijos ir elgsenos, krikščioniškojo idealo ir krikščioniškųjų idėjų įgyvendinimo aspektais. Dar vienas prasminiu požiūriu itin atviras ir tuo patrauklus laukas – literatūros eschatologija. Ketvirtasis klausimų ratas – teopoetika, kuri, kaip teigiama, pabrėžia kerigmines (skelbimo) žodžio bei stiliaus funkcijas. Daugiausia dėmesio šiuo atveju skiriama žodžiui, dar įvade teopoetiką nusakant kaip „krikščioniškojo išganymo pažado literatūrinio perteikimo problema“ (p. 21). Tiesa, ketvirto lauko apibrėžtyse kiek neaiški liko estetinės teologijos sąvoka, o konkrečiau, kuria prasme ji formuojasi *literatūros antropologijai susiliejanč su teologija* (žr. p. 68). Nors antropologijos momentą vėliau Mikelaitis aptinka Šatrijos Raganos literatūros teologijoje (ši paieška būdinga ir kitiems rašytojos kritikams), tačiau konkrečiai šiame tyrime, tai, regis, netraktuojama minėto susiliejimo požiūriu. Iš esmės galima tik pasidžiaugti naujomis literatūros teologijos pasiūlomomis lietuvių literatūrologijos terpėje.

Tautinis sąmoningumas ir religijos kritika

Konkretusis Šatrijos Raganos tyrimas prasideda nuo žvilgsnio į rašytojos kūrybą aksiologiniu požiūriu. Į šį akiratį patenka ir pedagoginiai, ir meninės kūrybos raštai. Pirmiausia aptariamas tarsi gerai žinomas, ne vieno autoriaus cituotas, bet detaliau nenagrinėtas aspektas. Tai – Friedricho Wilhelmo Försterio religinės pedagogikos atrama. Ji tampa ir viena svarbiausių perspektyvų, aksiologiškai žvelgiant į tautinio sąmoningumo problematiką, transcendentinę asmens dorinimo raišką ir kita. Skyriuje „Teologinis tautinio sąmoningumo naratyvas“ pastarasis ypač svariai atsiveria per naują apysakos „Vincas Stonis“ traktuotę. *Patriotizmas* didžiuojantis istoriniais herojais, būdamas *kultūrinės kūrybos* pasakata, suvokiamas ir *eschatologiniu* požiūriu. Ši problematika kūrinyje ir jos identifikacija monografijoje parodo specifinę literatūros teologijos sklaidą, išryškina specifinę Šatrijos Raganos kūrybos skirtį nuo siaurai didaktinės literatūros. Beje,

nors apysakos atveju šventojo tema nėra konkrečiau aktualizuota, tačiau tam tikri Mikelaičio pastebėjimai teikia paskatų Vinco Stonio kelyje ieškoti ir platesnio šventojo tipologijos pasireiškimo (kančios, pasiaukojimo momentai, liturginio laiko aplinkybės ir maldos, regėjimo situacija ir kt.). Viena vertus, ši tipologija suartina su ankstyvąja didaktinės literatūros tradicija, kita vertus, su ja išryškėja ir visai kita šventojo traktuotė Šatrijos Raganos kūryboje. Na, o prisimenant apysakoje vaizduojamą budėjimą *prie grabo*, kyla mintis apie šventųjų diskurso požiūriu iškalbingą, galbūt ir įdėmesnio žvilgsnio reikalaujančią maldos teologiją ir teopoetiką. Nors ir netiesiogiai, skyriuje „Asmens dorinimo transcendentinė raiška“ šventųjų temos kontekstą formuoja žvilgsnis į neotomizmo, kitas teologines doktrinas. Pačios teopoetikos pasigedau aptariamoms dalies skyriuje „Gyvenimo meno teopoetika“. Apskritai „literatūros aretologijos“ dalis prašosi didesnio dėmesio estetiniams argumentams, knygos pradžioje minėto modernizmo ar pozityvizmo, kito literatūriškumo kontekstui.

„Literatūros aretologiją“ vainikuoja ypač įdomus skyrius „Krikščioniškumo krizė ir įsitikinimų etika“, Šatrijos Raganos tekstus ir jos epochą vertinantis socialiniu bei teologiniu požiūriu. Ne tik literatūros, bet ir to meto teologijos (religinio konteksto) atžvilgiu įdomi klerikalizmo kritikos aktualizacija². Rašytojos išvalgos aptariamoms tokių skirtingų asmenybių, kaip Vincas Kudirka, Žemaitė, Juozas Albinas Herbačiauskas, Juozas Lindė–Dobilas ar Stasys Matulaitis, kontekste. Tyrimo reikšmingumui paliudyti noriu pacituoti ir platesnį monografijos fragmentą:

Krikščioniškumo krizę Šatrijos Ragana vertina kaip įklimpimą į nesąmoningą formalų, dirbtinį pamaldumą, kuris priskirtinas naivaus religingumo tipui. Ji kritikuoja naiviojo religingumo kliaudas: tikėjimo virtimą negatyvia konvencija, mechaniską tikėjimo išpažinimą pagal nusistovėjusias normas, susiformavusius papročius, prietaringumą, religinio gyvenimo pavyzdžius. Tai kaimietiško religingumo bruožai, kur labiau vyruoja daiktiskumas, formiškumas, ceremonialo elementai. Religijos jie negrindžia proto argumentais, tikėjimo nereflektuoja, todėl nežino jokių svyravimų ir gilesnių religijos problemų. Bažnyčios apeigoms suteikiama išskirtinė reikšmė kaip tikėjimo tvirtumo sąlyga. (p. 141–142)

2 Ši tema aktualizuojama ir Daujotytės knygoje *Šatrijos Raganos pasaulyje* (skyrius „Prieš fariziejus“). Žr. Viktorija Daujotytė, *Šatrijos Raganos pasaulyje*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997, p. 113.

Galvojant apie platesnį idėjinį kontekstą, galima prisiminti panašias klerikalizmo tendencijas (fariziejškumą, veidmainiškumą, tariamą pamaldumą ir kt.) kritikuojančius dvasininkus, kuriems išskirtinai svarbus ir naivusis religingumas (Juozas Tumas-Vaižgantas ar apeigų formalizmą jau vėliau kritikavęs Povilas Jakas). Taip dar labiau išryškėja savitas, kiekvienu atveju skirtingas religinio sąmoningumo veidas, būdingas Šatrijos Raganai ar jos amžininkams. Cituoto fragmento minties kontekste ypač įdomi yra ir bažnytinių apeigų teopoetika ar kaimietiško bei naiviojo religingumo sklaida meninėje Šatrijos Raganos kūryboje. Taip joje atsiveria ir kita – autentiško ritualo ar net jo mistikos prasmė; ir tai būtų dar vienas literatūros teologijos rakursas.

Mirties refleksijos įtaiga: literatūros eschatologijos akiratis

Antroji tyrimo dalis monografijoje – „Šatrijos Raganos literatūros eschatologija“. Nepaisant gausios kritikos mirties tema, skyriuje „Mirtis kaip šiapusybės įveika“ prie tyrimo objekto artėjama be jokių išankstinių schemų, krikščionišką metafizinį mirties veidą išryškinant su adekvačia atida svarbiausiam – eschatologijos laukui. Ne tik mirties įveika, bet ir egzistencinė jos pajauta atskleidžiama per skaudžias šiapusinio gyvenimo laikinumo patirtis ir mirimo įsisąmoninimą, per vaiko ir seno žmogaus situacijas, kitus Šatrijos Raganos kūrybos niuansus. Mirtis pasirodo kaip džiugi viešnia, mistiška paslaptis, egzistencinį baugulį keliantis nyksmas. „Rašytoja pamažu veda skaitytoją transcendencijos suvokimo pakopomis – nuo mirties nuorodos iki sąmoningos minties apie išnykimą“ – aptardamas *Sename dvare* rašo Mikelaitis (p. 170–171). Aktuali konkrečiu atveju, ne viena šio skyriaus mintis yra ir universali teopoetikos recepcijos požiūriu. Mirties refleksija vadinama „teologiniu naratyvu, glausta eschatologine drama, kur susiduria tikėjimas amžinybe ir tikėjimas nebūtimi“ (p. 172). Po truputį tarsi nuteikiant sielos refleksijai (trečiasis „literatūros eschatologijos“ objektas), mistinė mirties patirtis rodoma analizuojant rašytojos gamtovaizdį, kitus kūrybinės visumos elementus. Aptariant apsakymą „Saulei nusileidžiant“, mirties teologija vadinama iškeliavimo iš žemiškojo pasaulio peizažu. Apskritai Mikelaičio žvilgsnis į šį kūrinį – vienas įdomiausių ir įtaigiausių fragmentų visoje knygoje.

Apie Šatrijos Raganos *sielos pilį*

Monografijos tyrimą užbaigti sielos įvaizdinimu – tarsi neišvengiamas žingsnis literatūros teologijos atžvilgiu. Turbūt originaliausia ir ne tik sielos įvaizdinimui svarbi prieiga yra Teresė Avilietė ir jos mistinio kelio pakopos. Šiuo atveju galima prisiminti, kad nuo tikėjimo neatsiejama mistinę patirtį aktualizavo Daujotytė³, kiti autoriai. Įdomi ir Šatrijos Raganos kaip savotiškos šventosios linija literatūros kritikoje, šiam požiūriui formuojantis dar Kazimiero Čibiro knygoje *Gyvenimo menininkė*, kurioje Mikelaitis taikliai aptinka „šiek tiek hagiografišką rašytojos paveikslą“ (p. 117)⁴. Nors ir netiesiogiai, Daujotytės knygoje šventosios tapatybė skleidžiasi per Marijos Pečkauskaitės gyvenimo paralelę su evangeliniu Mortos ir Marijos siužetu, galų gale ir visą knygą baigiant skyreliu „Šventoji“, kur su nutylėjimu „tik“ pacituojami kunigo žodžiai mirus Šatrijos Raganai⁵. Mikelaitis rašytoją suvokia ir aiškina konkrečiame teologinės mistikos lauke, o tai įgalina ne tik bendresnė sielos tobulėjimo problematika rašytojos kūryboje, bet ir konkretus dėmesys Teresei Avilietei, idėjinis bendrumas ir su kitais šventaisiais (žr. p. 189–194 ir kt.). Kaip ir Teresės Avilietės raštuose, ypatingą vietą Šatrijos Raganos sielos meditacijoje vaidina erdvė, kuri monografijoje aptariama per įvairius simbolius, metaforas ir kitą teopoetiką. Mikelaičio pastebėjimu, Šatrijos Ragana daugiausia aptaria specifines moters sielos ypatybes (p. 192). Turint galvoje religinę moterų mistikų tradiciją, rašytojos kūrybą išties įmanu ir pravartu suvokti kaip savotišką šios tradicijos atgarsį. Neapsiribojant XVII a. teologija, į sielos temą monografijoje žiūrima iš istorinio jos kismo perspektyvos, neapeinant ir estetinės jos pakraipos. Šventųjų patirties turintis sielos tobulėjimas apmąstomas atsigręžiant ne tik į teologinį, bet ir į simbolizmo, socialinį bei kultūrinį kontekstą.

3 Dominuojančiu mistikos branduoliu *Šatrijos Raganos pasaulyje* vadinamas „ilgesys, ilgėjimas aukštesnio, šviesesnio, paslaptingesnio, kas atsvertų ar kitaip apšviestų varganą kasdienybę“ (Viktorija Daujotytė, *op. cit.*, p. 86).

4 Tai liudytų pašaukimo ir kitų temų apmąstymas, ši pasiaukimo aktualizacija: „Marija Pečkauskaitė – auka. Nuosekliai įgyvendinto tyraus krikščioniškojo altruizmo auka.“ (Kazimieras Čibiras, *Gyvenimo menininkė*, Kaunas, 1937, p. 111).

5 Viktorija Daujotytė, *op. cit.*, p. 118, 141.

Apie meilės paieškas

Žvilgsnis į mirties ir sielos eschatologiją atrodo kur kas stipresnis už meilės paieškas. Tai ir paradoksalu, ir galbūt natūralu, turint galvoje ne tik aiškiai apčiuopiamas, bet ir sudėtingas literatūrinės ar gyvenimiškas meilės istorijas bei peripetijas. Apie Šatrijos Raganos meilės išgyvenimus kalbėta išties nemažai⁶. Suprasdama monografijos siekį išgryninti vieną – teologijos – matmenį, vis dėlto pasigesčiau tam tikro integralumo apimant skirtingus išgyvenimus, ieškant ta pačia poetine kalba išsakytų skirtingų meilės išgyvenimų. Monografijos skyriaus „Meilė – krikščioniškojo tobulėjimo šerdis“ pradžioje pateiktos meilės rūšys pasirodė tiek pat iškalbingos, kiek ir formalizuojančios meilės problematikos paieškas Šatrijos Raganos kūryboje. Iš esmės sutinkant su nuostata, kad erotinė, prierašioji, draugų (dvasinė) meilė rašytojos kūryboje skatina kilti į aukštesnę būties pakopą (žr. p. 155), norėjosi ryškesnio šio tapsmo, šios paskatos aptarimo. Šatrijos Raganos kūrybai būdingas meilės kalbos jusliškumas ir kita semantinė poetika tarsi apribojama aktualizuojant tai, kas tinka vienos ar kitos meilės rūšies paradigmam. Dar viena detalė. Kai sakoma, kad „Šatrijos Ragana kartu su Vaižgantu, Maironiu, iš dalies Vydūnu lietuvių literatūroje atstovauja meilę idealizuojančiai, dorinančiai krikščioniškajai kryptčiai“ (p. 155), manyčiau, kad šie autoriai turi veikiau skirtingą nei panašią meilės vaizduotę. O kai skyriaus pabaigoje teigiama, kad Šatrijos Raganos tekstuose krikščioniškoji meilė atsiskleidžia kaip trikampis, kurį sudaro trys kraštinės (Dievo meilė žmogui, žmogaus atsakas į tą meilę, žmogaus meilė žmogui, žr. p. 164), taip tarsi siūloma nauja, bet dar nerealizuota koncepcija temos sampratai ir interpretacijai.

Pabaigai – „reklaminis“ vienuolinis rakursas

Šių metų spalio pabaigoje Palendrių vienuolyne turėtų įvykti (ar jau įvyko) brolio Jokūbo paskaitų ciklas apie Šatrijos Raganos kūrybą. Tiesą sakant, ši žinia

6 Pavyzdžiui, Ramunės Bleizgienės įžvalgos apie „Viktutės“ rašančiosios istoriją. Moters ir vyro susitikimas, žemiška ir antgamtiška apimanti meilės istorija atskleidžiama per pokalbio, komunikacijos, gilesnio pažinimo dinamiką (Ramunė Bleizgienė, „Šatrijos Raganos ‚Viktutės‘ skaitymai: kūrinio istorija – rašančiosios istorija“, in: *Trečiasis Šatrijos Raganos laikas: Straipsnių rinkinys*, Vilnius: Šatrijos Raganos bendrija, 2008, p. 28–47 ir kt.).

buvo viena iš paskatų sugrįžti ir prie Mikelaičio literatūros teologijos. Prisimindama brolio Jokūbo meilę rašytojos kūrybai, tikiuosi išgirsti dar vieną teologinį (ar teopoetinį) pokalbį su Šatrijos Ragana. Panašiu ir kartu visai kitu būdu krikščioniškąją rašytojos tapatybę Mikelaičio monografijoje atskleidžia bei formuoja naujai permąstytas tautinis sąmoningumas, moralės transcendencija, religinės kultūros kritika, (mistinė) mirties patirtis, sielos egzistencija, šventumo pajauta. Vienas įdomiausių rakusų monografijoje – šventųjų diskursas. Dar vienas nuošalės kontekstas monografijai: šiam diskursui rašytoją tarsi priskiria ir kunigo Broniaus Bulikos „Kryžiaus kelias“⁷. Kristaus ir Veronikos susitikimas jų bendrystėje leidžia matyti ir šias išskirtines asmenybes:

Žana Arkietė prikėlė paklupdytą Prancūziją.
 Kotryna Sienietė popiežių sugrąžino Romon.
 Margarita Aliakok parodė, kad Dievas turi širdį.
 Bernadeta Subiru matė Mariją.
 Mūsų Marija Pečkauskaitė –
 Ar gyveno kas kilniau, ar rašė kas gražiau?!⁸

Taigi su Šatrijos Ragana esmingai susijęs temų spektras, monografijoje atsi-
 veriantis literatūros teologijos klausimų laukas aktualus labai skirtingų teopoeti-
 kos tekstų sampratai ar literatūrinei meditacijai.

-
- 7 Šis karo metais Kauno seminarijoje studijavęs ir po tremties Lietuvoje kunigavęs dvasininkas paliko pakankamai savitos, pasikartojimo ar pauzės ritmą jaučiančios teologinės estetikos, poetinių religinio bei kultūrinio gyvenimo meditacijų.
- 8 Cituojama iš: Bronius Bulika, „Kryžiaus kelias“, *Rūpintojėlis*, Nr. 21, 1987 / *Rūpintojėlis*: 1977–1990 m. pogrindyje išleistų numerių (1–26) rinkinys, Kaunas: Judex, 2000, p. 970. Beje, tai ne vienintelis Bulikos poetinis tekstas literatūros bei kultūros gyvenimo temomis.